



DIJALOG O KOSOVU

o t v o r e n i , i n k l u z i v n i
i p a r t i c i p a t i v n i
d i j a l o g o K o s o v u



vanredni izveštaj

Istraživanje javnog mnjenja na Fejsbuku i Tviteru
(26-27. mart 2018.)

[Centar za nove medije Liber, 2018]

Istraživački i analitički Projekat "**Otvoreni, inkluzivni i participativni dijalog o Kosovu i ustavnim promenama / dijalog o Kosovu - mišljenje javnosti na društvenim mrežama**", podržan od strane *Fondacije za otvoreno društvo, Srbija*, ima za cilj da doprinese dijalogu o Kosovu koji se već vodi kroz institucije, uvođenjem **glasa javnosti** koji postoji na društvenim mrežama i koji takođe ima svoju specifičnu težinu. Istraživanjem javnog mnjenja i monitoringom dijaloga izvan institucija, rasvetljava se i tumači javna onlajn debata na temu odnosa prema Dijalogu o Kosovu, i pitanjima sudbine Kosova i Srbije.

Istraživanje onlajn diskursa se realizuje kao interdisciplinarni monitoring i tumačenje javnih izjava (komentara na mrežama), kao i stavova, emocija, očekivanja, stremljenja i odnosa građana prema ovoj važnoj temi, u ovom određenom vremenu i kontekstu. U procesu prikupljanja i obrade podataka angažovan je **tim Centra za nove medije Liber**, a u tumačenju materijala i sagledavanju kroz različite prizme kvantitativnih podataka, učestvuju stalni stručni saradnici CNML.

Strategiju i superviziju istraživanja uradila je **Tatjana Vehovec**, izvršna direktorka CNML. Stručnu, kvalitativnu analizu daju lingvistkinja, dr **Svetlana Slijepčević** i sociolog, dr **Aleksej Kišjuhas** (docent na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu).

Ovo vanredno izdanje sumira period istraživanja javnog mnjenja na mrežama u periodu u toku prva 24 sata, 26. i 27. marta 2018. po objavljivanju vesti da je uhapšen Marko Đurić na Kosovu, a na osnovu prikupljenih i dubinski analiziranih podataka na originalno razvijenom softveru za analitiku na društvenim mrežama, organizacije CNML.



Centar za nove medije

LIBER

Istraživanje i ova publikacija se realizuju zahvaljujući podršci Fondacije za otvoreno društvo, Srbija. Sadržaj publikacije, kao i zaključci istraživanja, u celosti su odgovornost CNM Liber i ne odražavaju stavove FOD-a.



FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Sadržaj

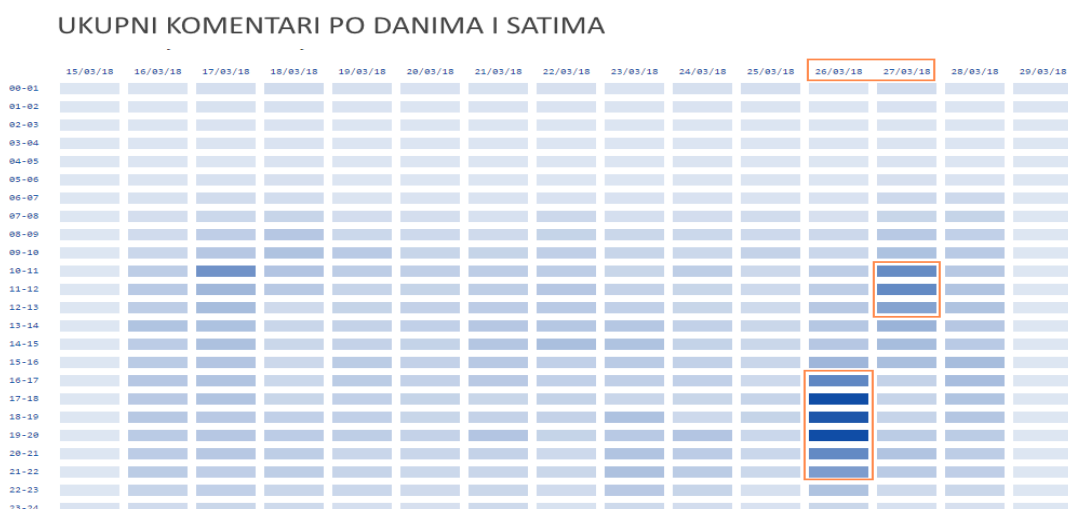
Apstrakt.....	4
Abstract (eng).....	6
1. Psiholingvistička analiza: "Pozorište u kući".....	7
1. Agitacija.....	7
2. Metafore.....	8
2. Sociopolitička analiza: "Čije je naše Kosovo?".....	10
1. Narativ o obmani.....	10
2. Narativ o agresiji - huškanje i spremnost na rat.....	12
3. Narativ o realnosti.....	14
Zaključak.....	16

Vanredni izveštaj

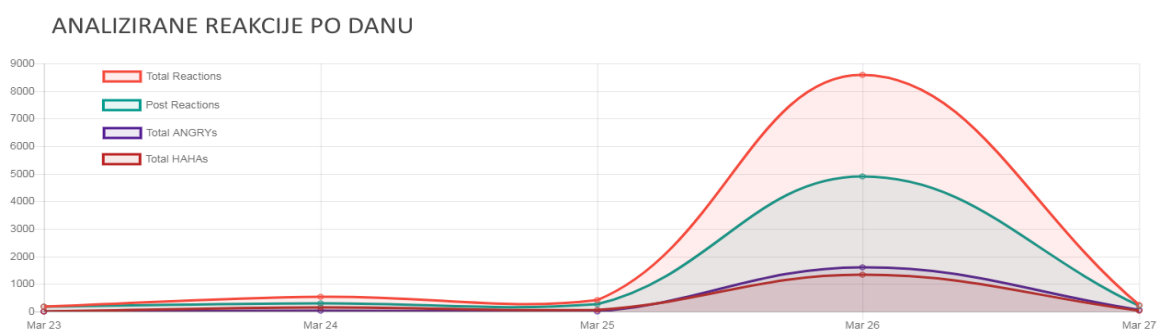
Reakcije i stavovi javnog mnjenja na društvenim mrežama na vest o hapšenju Marka Đurića na Kosovu, u periodu od 16:00 časova 26. marta do 15:00 časova 27. marta 2018. godine.

Apstrakt

Samo za prva **24 sata** od momenta kada je vest o hapšenju dospela u javnost, građani Srbije su na društvenim mrežama objavili čak **27.893 komentara** (ličnih mišljenja), a samo u satu od 17:00 do 18:00, građani su na mrežama ostavili 3.831 komentar na ovu temu, što je 10 puta više u odnosu na "običan dan na Fejsbuku", kada standardno ima oko 380 komentara u tom satu.



U isto vreme, građani su samo na društvenoj mreži Fejsbuk ostavili **8.584 automatskih (reagovanje na prvi impuls) reakcija** na vesti i komentare o hapšenju¹, od toga **1609** ljutih (angry) i **1344** podsmešljivih (haha).



Ovo je bio izuzetno obiman, dinamičan i markantan istraživački materijal, koji je u psiholingvističkom i

¹ Facebook reactions (like, love, haha, sad, angry).

sociopolitičkom smislu osvetlio ne samo stavove građana o kosovskom čvoru, o odnosu Beograda i Prištine i rešenju kosovskog pitanja, nego i nivo frustracije u javnosti, stepen (lake) zapaljivosti i, što je posebno indikativno, stavove o poverenju u Vladu Republike Srbije i, personalno, poverenje u predsednika Aleksandra Vučića.

Najvažniji nalazi iz ovog istraživanja govore da:

1. **83%** građana veruje da je hapšenje "obmana", "prevara", "režija" ili "dogovor".
2. **39%** građana komentariše da je ovo dokaz da Kosovo nije u sastavu države Srbije, te da Marko Đurić nije ni smeo da uđe bez odobrenja.
3. **17%** građana huška na rat ili poziva na neki oblik agresije radi rešenja odnosa i konkretne situacije: vojne, policijske, paravojne...
4. otvoreni "antizapadnjački" stav (protiv ulaska u EU, protiv uticaja SAD ili paradigme zapada) je zauzelo **3%** građana, dok su "proruski" glasovi porasli na **5%**.
5. čak **3%** građana bi obuklo uniformu, uzelo oružje i odmah ili lično išlo da ratuje
6. podršku vladi, empatiju prema Marku Đuriću ili podršku, te poverenje u predsednika Aleksandra Vučića, iskazalo je samo **1%** građana iz ovog uzorka.

Abstract (eng)

Public online reactions on the news during and after the Marko Djurić arrest in Kosovo.

Time frame: 16:00 hrs. March 26 to 15:00 hrs. on March 27, 2018.

During the first 24 hours since the news of the arrest was made public, Serbian citizens published 27,893 online comments (personal opinions) on their social networks, (first hour, from 17:00 to 18:00, 3.831 comment on this topic, which is 10 times more than the "regular SM day" when approximately 380 comments is an usual break down).

At the same time, only on Facebook's network commentators left 8.584 automatic reactions² (the first impulse reaction) to the news and comments on the arrest, of which 1609 angry and 1344 ridiculous (haha).

This was an extremely extensive, dynamic and exceptional research material that, in the psycholinguistic and sociopolitical sense, highlighted not only the views of the citizens about Kosovo's knot, the relationship between Belgrade and Pristina and the solution of the Kosovo issue, but also the level of public frustration, the degree of (fast) inflammability and, in particular, indicative of the views on trust in the Government of the Republic of Serbia and, the general trust in President Aleksandar Vucic.

The most important findings:

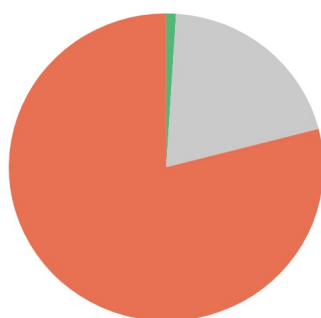
1. *83% believe that the arrest is „deception, “direction” "scam", or „deal”.*
2. *39% commented that this is evidence that Kosovo is not part of Serbia, and that Marko Djuric „could not enter without a permission“.*
3. *17% proposing war or calling for some form of aggression (without personal involvement) to resolve the relationship and the concrete situation: military, police, paramilitary ...*
4. *The open "anti-Western" attitude (against EU membership, against the influence of the US or the paradigm of the West) was stated by 3%, while "pro-Russian" comments rose to 5%.*
5. *As many as 3% would wear uniforms, take weapons, and immediately, personally go to war*
6. *Support to the government, empathy towards Marko Djuric or support, and trust in President Aleksandar Vučić, showed only 1% in this sample.*

2 Facebook five reactions (like, love, haha, sad, angry)

1. Psiholingvistička analiza: "Pozorište u kući"

Veliku promenu u diskurs komentara na društvenim mrežama unose vesti o hapšenju Marka Đurića. Pored izrazito negativnog ukupnog sentimenta (**79%**), čiji se rast očekivao s obzirom na rezultate iz poslednjeg perioda, u ovom isečku diskursa rastu i poziv na agresiju i diskvalifikacije.

Ukupan sentiment komentara javnosti



■ Pozitivan (1%) ■ Neutralan (20%) ■ Negativan (79%)

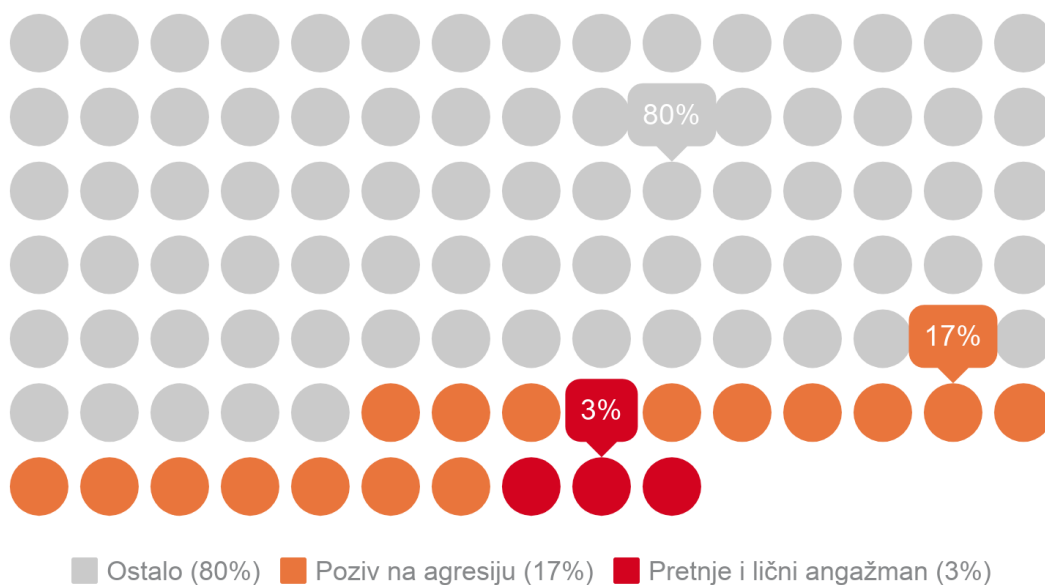
1. Agitacija

U analizi diskursa agitacije, pre svega je napravljena distinkcija između **poziva na agresiju** i **pretnje** na sledeći način: kao pozivi na agresiju označeni su komentari u kojima se podgrevaju ratne strasti i u kojima se komentatori izjašnjavaju za rat kao odgovor na hapšenje, ali se ne izjašnjavaju kao potencijalni učesnici rata (takvi su komentari tipa **vreme je da narod uzme motke u ruke I SACUVA SVOJU DRZAVU**), a kao pretnje označeni su komentari u kojima se iskazuje spremnost na učestvovanje u ratu.

Komentari u kojima se poziva na agresivni čin kao na mogući odgovor na aktuelna dešavanja (17%) su višestruko motivisani: izdvajaju se oni kod kojih je agresija usmerena na Albance i koji traže (predlažu) da se vojnim napadom odgovori na hapšenje (**Drzavo ako ne oteras ponovo vojsku i tenkove na Kosovo onda se pozdravi sa njim.**), oni koji smatraju da bi taj agresivni odgovor trebalo da usledi od strane specijalnih jedinica, a veliki broj komentara rehabilituje Legiju (takvi su komentari tipa (**Dignite te glave iz PESKA- PUSTAJ LEGIJUUU ako niste sami sposobni .. Neka sredi stvar kako se sredjuje!!!**).

Mnogo manji je procenat komentara u kojima se ističe lično angažovanje u ratu (3%), što znači da je diskurs, zapravo, obojen zapaljivim, huškačkim pokličima, ali je potencijal za ostvarivanje takve vrste agresije verovatno manji, mada ga ne treba zanemariti.

Spremnost i pozivanje na rat

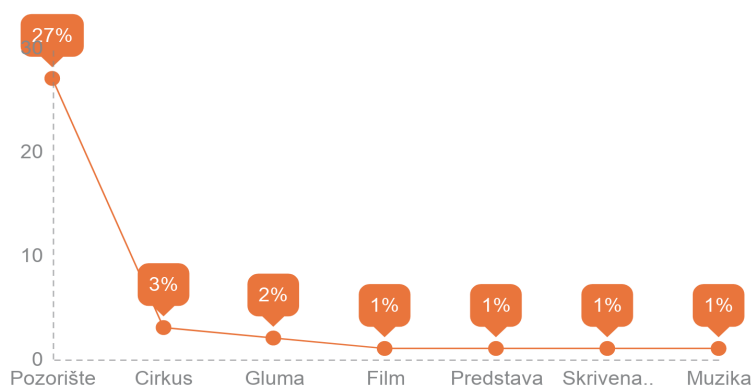


2. Metafore

Personalizovana podrška je drastično opala, a broj diskvalifikacija porastao. Pri diskvalifikacijama i nagađanjima kao mehanizmi mišljenja nametnula se kao najdominantnija metafora pozorišta (**Izdaja na delu, a onda malo glume rodoljublje, // Идемо, нова драма, нови изрежирани изазови из којих би овај издајник требао да изађе као херој а у ствари да преда Косово шиптарима и натоу**).

Nešto malo više od trećine građana smatra da je u pitanju metafora cirkusa ili pozorišne predstave ili čak filma, u kome se kao režiseri pojavljuju i srpska i albanska strana, ali i Amerika i Rusija. Ovakvo nepoverenje formulisano je kroz optužbe da je Aleksandar Vučić i režiser i loš glumac, da je hapšenje deo veće predstave (ili filma), a vrlo često je i ironizovano i vulgarizovano.

Metafore scenarija, režije i glume



Ne treba zanemariti ni činjenicu da je veliki procenat onih koji hapšenje Marka Đurića percipiraju kao „paravan“ za kupoprodajnu razmenu (taj koncept podrazumeva da se prodaja Kosova obavila, ali da prodavac u vidu Aleksandra Vučića želi da skrene pažnju s te prodaje: **Психопата и лажов који лаже и самог себе на мисли да је истина и који је све што је могао да прода Србском крвљу стварано, сада сазива и хитни састанак како би кривицу свалио на друге о предлогу како да прода тј. преда Косово**). Takođe, porastao je broj građana koji smatraju da je u pitanju posao, čiji su nalogodavci iz zapadnih zemalja, a Aleksandar Vučić je poslušni radnik čiji je projektni zadatak predaja Kosova albanskoj strani. Za razliku od uloge režisera, kada mu se pripisuje veliki značaj, u ulozi poslušnog radnika, on je degradiran i manje osuđivan od strane građana.

U jednom delu negativnog diskursa javljaju se i komentari zasnovani na metaforama igre i priče. Ove metafore građanima služe za diskreditovanje poteza političkih aktera (opet najčešće Aleksandra Vučića), jer aludiraju na neozbiljnost, laž, olako igranje sa situacijom i sl.

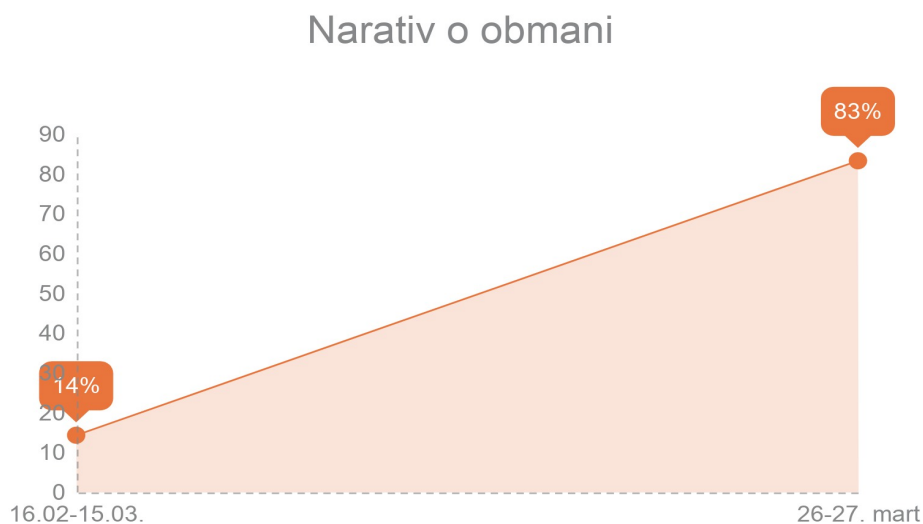
Najradikalnije promene u posmatranom diskursu očitavaju se kroz porast zapaljivog diskursa (uz smanjenje lične angažovanosti u agresiji, čak je i udeo kletvi zanemarljiv), kao i u porastu metafora koje učestvuju u diskreditaciji političkih aktera i na osnovu kojih se očitava veliko nepoverenja građana u ono što im se prezentuje kao dešavanje na Kosovu i u vezi sa Kosovom.

2. Sociopolitička analiza: "Čije je naše Kosovo?"

Događaj kao što je nasilno hapšenje, ispitivanje i proterivanje direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju Marka Đurića od strane pripadnika specijalne jedinice Kosovske policije, kao i prateći događaji (poput upotrebe suzavca i sl., ali i potonjih reakcija srpskih vlasti) u periodu 26-27. marta, **dramatično su uticali na javni diskurs i onlajn narative na društvenim mrežama u Srbiji**. CNM Liber je prikupio podatke o ovim narativima u datom periodu, čiji su najvažniji rezultati, kao i prateća analiza sledeći:

1. Narativ o obmani

Čak **83%** narativa na Fejsbuku i Tviteru o navedenim događajima sada pripadaju **narativu o obmani**. Drugim rečima, najveći (i komparativno izuzetno veliki) udeo javnog onlajn govora je hapšenje Đurića percipirao kao svojevrsnu obmanu, prevaru i/ili insceniranu političku manipulaciju. To jest, neobično nadahnutim rečima onlajn komentatora, kao: "predstavu", "glumu", "igru", "igrokaz za narod", "dramu", "laž", "veštačku krizu", "dogovor", "farsu", "marketing", "spinovanje", "fol", "foru", "kuknjavu", "patetisanje", "mešetarenje", "mlaćenje prazne slame", "sramotu", "lupetanje", "nasamarivanje", "zamajavanje", "zajebavanje", "podmuklost", kao nešto što "mnogo smrdi" ili čak kao "arluukanje iz Beograda" i tome slično. Prisetimo se, u prethodnim istraživačkim periodima, narativ o obmani je bio prisutan u komparativno mnogo manjem udelu, od oko 10-20% u proseku. U pitanju je izuzetno indikativna i istraživački relevantna činjenica.



Komentar 1: Narativ o obmani je "preko noći" skočio sa 14 na 83%

Narativ o obmani povodom ovog događaja najčešće zauzima dve forme ili dva značenja. **Prvo**, "obmana" u slučaju proterivanja Marka Đurića sastoji se u **raskrinkavanju dominantnog uverenja ili "zvanične doktrine" prema kojoj je Kosovo još uvek deo Srbije**. Naime, čin hapšenja i proterivanja Đurića kao da je delovao otrežnjujuće na mnoge komentatore u kontekstu relativno nagle i emotivne spoznaje da suverenitet Srbije na Kosovu faktički ne postoji, uprkos

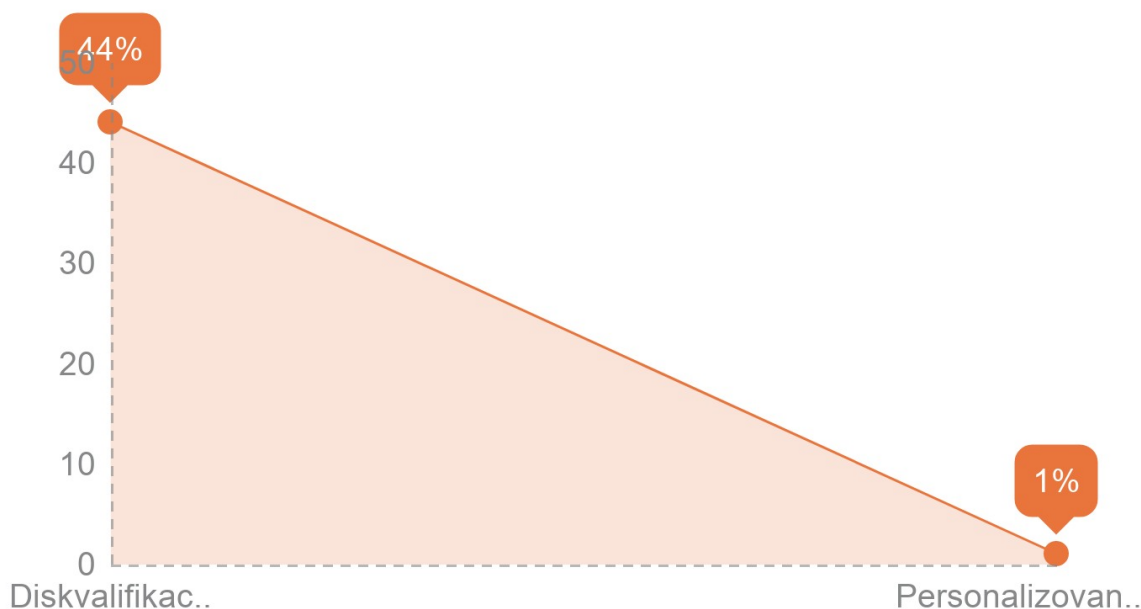
većinskom diskursu (npr. komentari poput "**Kosovo je Srbija? Haha.**" ili "**Kako ono beše, Kosovo je Srbija?**"). Kao argumenti za ovakav narativ tada se učestalo pojavljuju i motivi graničnih prelaza, kosovskih automobilskih tablica, međunarodnog pozivnog broja za Kosovo i tome slično (a koji svi upućuju na odsustvo državnih prerogativa Srbije na Kosovu), paralelno uz komentarisanje samih događaja u vezi sa Đurićem. Dakle, obmana ili "laž" tada se odnose ili su mahom usmereni prema dominantnom sociopolitičkom miljeu, zbog čega se narativ o obmani po svojoj suštini približava narativu o realnosti (kosovske nezavisnosti). S tim u vezi, pojedini narativi ovog tipa pozivaju i na mir i mirno rešavanje sukoba, na "**smirivanje strasti**" itd., sećajući se (ratova) devedesetih godina sa izvesnom nelagodnom ili čak otvorenim strahom.

Drugo, "obmana" u ovom slučaju je neretko i mnogo praktičnije prirode (u smislu dnevne ili partijske politike). Ona se tada sastoji u uverenju da je **ceo događaj doslovno "izrežiran" od strane vlasti u Beogradu** kako bi se Đurić i srpska strana u pregovorima o Kosovu prikazali kao žrtva, odnosno kako bi **vlast ostvarila određene političke poene**, posebno pred najavljeni sporazum između Beograda i Prištine (npr. komentar poput "**Mislim da je to dogovor, igrokaz za narod! Mislim na obe strane!**"). S tim u vezi, veoma je zanimljivo da se kao glavni krivac za ceo događaj označava vlast u Beogradu, a ne vlast u Prištini. Drugim rečima, neretko se percipira da je nasilno hapšenje Đurića doslovno bio "**omogućio**" Aleksandar Vučić, bilo direktno putem "**zavereničkog**" "dogovora" sa Prištinom, bilo indirektno putem dosadašnjih aktivnosti u pravcu normalizacije odnosa sa Prištinom, odnosno zbog Briselskog sporazuma ili budućeg "priznanja" Kosova (npr. "**Od naroda prave budale. Svi ćete što znači da su ovo dogovorili pre neki dan u Brisel.**" ili "**Zamajavaju narod, spinuju pred konačno rešenje.**").

Međutim, upadljivo je i to što i u prvom i u drugom slučaju ili formi narativa o obmani građani Srbije na društvenim mrežama naprosto ne veruju u "zvaničnu" verziju prikazanih događaja. U pitanju je verovatno, sa jedne strane, nasleđe **rasprostranjene diseminacije teorija zavere u srpskom društvu** (i/ili sumnje u prikrivene "zadnje namere" od strane vlasti) ali i, sa druge strane, refleksija ili **izraz jednog dubokog i strukturnog nepoverenja u vlast i političke institucije u Srbiji**, a koje se zatim masovno sumnjiče ili optužuju za svojevrsnu obmanu, prevaru ili manipulaciju. U tom smislu, **čak 79% građana u onlajn komentarima je negativno reagovalo na događaj hapšenja direktora Kancelarije za KiM Marka Đurića.**

Međutim, umesto "prirodne" empatije (bilo prema samom Marku Đuriću ili prema srpskoj strani u Kosovskom dijalogu) zbog navedenog brutalnog hapšenja i proterivanja, na društvenim mrežama je iskazana jedna izuzetna netrpeljivost i ozlojeđenost prema vlasti u Srbiji i njenoj zvaničnoj kosovskoj politici. I to uprkos medijskim pokušajima da se cela situacija iskoristi i upotrebi tako da proizvede upravo navedenu empatiju, odnosno da generiše podršku za aktuelni kurs u rešavanju kosovskog pitanja. Naime, najveći deo (ili gotovo svi) navedeni negativni komentari i reakcije zapravo su bili negativno orijentisani prema zvaničnoj politici predsednika Srbije Aleksandra Vučića, prema politici Vlade Srbije, a čak i prema samom uhapšenom Marku Đuriću i njegovoj političkoj aktivnosti u prošlosti (i koji, relativno neobično, u mnogome **nije** bio percipiran kao nevina žrtva kosovskog režima), tj. uopšte prema svemu što personifikuje srpsku vlast.

Odnos diskvalifikacije i personalizovane podrške



Komentar 2: Udeo podrške je dramatično pao (svega 1%), udeo diskvalifikacija je dramatično narastao (skoro polovina svih komentara, 44%)

Ovakvu nenaklonost, ogorčenje, nezadovoljstvo ili odijum moguće je interpretirati i kao posledicu uzroka koji čak i nemaju (direktnu) vezu sa kosovskim pitanjem. To jest, moguće ih je razumeti kao refleksiju ili izraz jednog mnogo šireg nezadovoljstva koje se oseća ili izražava prema vlasti u Srbiji, pri čemu je Đurićevo hapšenje tada poslužilo samo kao "zgodan" povod za ovo svojevrsno i metaforično "ispuštanje ventila", tj. izražavanje javnog nezadovoljstva. Na ovakav zaključak upućuju mnogi komentari koji nisu toliko referisali ka samom događaju (hapšenja Đurića), koliko prema celokupnoj politici prema Kosovu, ali i prema karakteru aktuelne vlasti u Srbiji. Uostalom, i analogno sa navedenim podacima, personalizovana podrška Aleksandru Vučiću povodom ovog događaja je primećena u nesumnjivo skromnom udelu od samo oko 1%.

2. Narativ o agresiji - huškanje i spremnost na rat

Primećen je značajan broj otvorenih poziva na vojni sukob, obračun ili rat, i to u udelu od čak 17%. U tom smislu, moguće je govoriti o pojavi nove ili zasebne (relevantne) analitičke kategorije onlajn narativa, **kategorije poziva na agresiju**, a koja je u prethodnim istraživačkim ciklusima ipak bila relativno zanemarljiva. Drugim rečima, događaj poput hapšenja Marka Đurića dodatno je militarizovao onlajn diskurs u Srbiji, u smislu gotovo histeričnih etnonacionalističkih poziva na agresiju, "pravednu" **odmazdu ili na sukob između "nas" i "njih"**, kao na primer u komentarima poput: "pali tenkove", "puške u ruke", "daj im oružje", "metak samo bato", "jel idemo u rat? idemooo", "odgovoriti istom merom", "uleteti i završiti sa šiptarima za sva vremena", "pobite te šiptare",

"streljajte ih", "tenkove i razjebite tu bagru šiptarsku" itd. Sve ove opaske dodatno impliciraju da (dnevno)politički događaji itekako utiču na percepcije, stavove, komentare i narative onlajn javnosti u Srbiji, koja je neobično "povodljiva" ili konformirajuća ka dominantnom diskursu. Naime, taj narativ nije izbegavao da ceo događaj opiše kao "poniženje" Srbije ili kao "terorističku" aktivnost kosovskih Albanaca i zemalja "Zapada" u duhu dominantnih narativa iz perioda 1998-1999. godine.

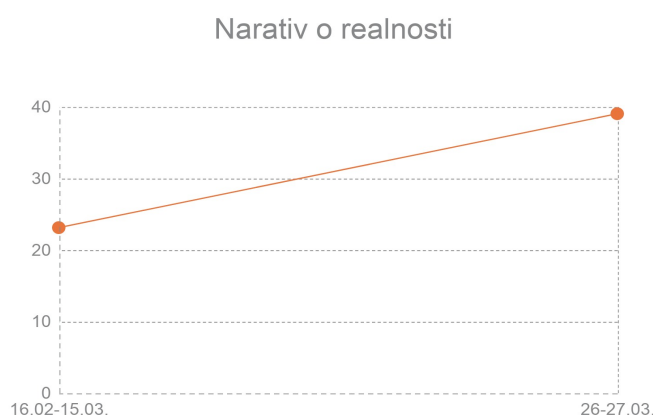
Ovakvi militarizovani, etnonacionalistički, agresivni i ksenofobni narativi impliciraju da je za **radikalizaciju diskursa i širenje govora mržnje**, odnosno za (verbalnu) podršku vojnoj agresiji zapravo potrebno veoma malo "okidača", bar u trenutnoj sociopolitičkoj i socioistorijskoj situaciji u Srbiji, što svakako upozorava. Drugim rečima, otkriva se da srpsko društvo (ili njegov značajan deo) zaista poseduje karakteristike jednog **postkonfliktnog i duboko frustriranog društva**, u kojem se zatim oružani sukob komotno "priželjkuje" kao jedini mogući rasplet trenutnog društveno nepovoljnog stanja. S tim u vezi, indikativno je i to što mnogi onlajn komentatori koji ističu narativ poziva na agresiju npr. pozivaju i na potrebu za angažovanjem Jedinice za specijalne operacije (JSO) i/ili Milorada Ulemeka Legije, a koji bi tada "brzo i efikasno" "rešili" ovaj problem, naravno, vojnim putem. Osim što je u pitanju implicitna podrška i etnički motivisanim ratnim zločinima (po kojima je ova Jedinica bila zloglasna), zanimljivo je da se na ovaj način, i u romantizovanom i mitologizovanom duhu, u onlajn diskurs "vraćaju" pojedini simboli (ratova) devedesetih godina. Sve ove činjenice upućuju i na presudni značaj (odsustva) suočavanja sa prošlošću u srpskom društvu.

Sa druge strane, poziv ili **spremnost na ličnu akciju (pretnje)** ipak je prisutan u jednom mnogo manjem udelu, i to od samo **3%**. Naime, smatrali smo da je važno analitički razlikovati one narative koji upućuju na potrebu za angažmanom nekog *impersonalnog drugog* (vojske, tenkova, Srbije, JSO itd.), i one narative koji izražavaju *ličnu* spremnost za komentatora za sukob i rat, odnosno za personalnu agresiju/agresivnost povodom hapšenja Marka Đurića i prema etničkim Albancima. U pitanju je svojevrsno "lukavstvo uma" prema kojem se vojni angažman sa lakoćom mahom preporučuje nekom impersonalnom drugom ("državi"), ali ipak ne i sebi lično.

Takođe, značajno je istaći i to da su narativi koji pozivaju na agresiju neretko uokvireni u jedan **antizapadni** (antiamerički, anti-EU, itd.) **diskurs**. U eksplicitnom smislu, antizapadni narativ je prisutan u udelu od 3%, dok je eksplicitno proruski stav prisutan u udelu od 5% kada je reč o komentarima na društvenim mrežama u Srbiji. U tom smislu, Rusija se uobičajeno percipira kao gotovo mitološki "spasilac" (interesa) srpskog naroda, što je veoma ilustrativno u kontekstu podataka o intenzifikovanom ruskom uticaju na Balkanu. Drugim rečima, ruska propaganda je takođe među ključnim faktorima koji uokviruju narative o Kosovu u srpskom društvu, što jeste činjenica na koju je neophodno obratiti pažnju. Ukoliko na politički istaknutoj temi Kosova veliki deo javnosti Srbije percipira ruski uticaj kao pozitivan i afirmativan, u pitanju je indikator koji figurira kao značajan fenomen kada je reč o (geo)političkoj orijentaciji ili svrstavanju srpskog društva u budućnosti ili u kontekstu interesnih sfera svetskih sila. Istovremeno, ne treba zanemariti ni činjenicu da se ruski faktor na društvenim mrežama pre svega interpretira kao prigodni "saveznik" u jednoj ideološki, psihološki i personalno konzervativnoj "borbi" sa vrednostima Zapada i vrednostima modernosti u celini. Za srpsko društvo koje se nesumnjivo nalazi na svojevrsnoj raskrsnici u pogledu zakasnele modernizacije, te dilema oko pravca sopstvenog rasta, razvoja i društvene transformacije, u pitanju jeste prvorazredni geopolitički i društveni izazov na koji je potrebno dati odgovor.

3. Narativ o realnosti

Najzad, događaj hapšenja Marka Đurića zapravo je rezultirao i u **uvećanom udelu narativa o realnosti, koji se sada pojavljuje u postotku od čak 39%.**



Komentar 3: "Trežnjenje" ili sagledavanje: narativ o realnosti

Poređenja radi, u prethodnim istraživačkim ciklusima, narativ o realnosti bio je prisutan u komparativno nižem (i do sada relativno stabilnom) udelu od oko 20-25%. Kao što je bilo navedeno, moguće je da su nedavni događaji u vezi sa Đurićevim hapšenjem zapravo delovali relativno "otrežnjujuće" u kontekstu dominantnog ili kulturno hegemonog narativa o Kosovu kao integralnom delu Srbije. Drugim rečima, činjenica da je Đurić bio uhapšen od strane kosovskih vlasti i kosovskih policijskih snaga bila je učestalo interpretirana ili percipirana (i) u pravcu intenzifikacije narativa o sociopolitičkoj realnosti ili činjenice kosovske nezavisnosti.

Naprosto, ukoliko je moguće da direktoru Kancelarije za KiM budu stavljene lisice na ruke i on bude sproveden na ispitivanje u Prištinu, a zatim i proteran sa teritorije Kosova, narativ o Kosovu kao neodvojivom delu Srbije tada se očigledno raskrinkava, raspada i rastače. Karakteristične reakcije na ovaj događaj zatim su ili iznudeni, pasivni ili frustrirani pozivi na vojnu agresiju – koju mahom "treba" da obavi neki bezlični drugi (od realnih vojnih snaga Republike Srbije do mitologizovane Jedinice za Specijalne operacije) – ili su to pozivi na prihvatanje realnosti u ime mirn(ij)e budućnosti. U ovom drugom slučaju narativa o realnosti, karakteristični komentari povodom Đurićevog hapšenja bili su **"Kosovo je odavno otišlo", "kasno majstore", "još jedan dokaz da je kosovo nezavisna država", "šta će nam više Kosovo?", "Deset godina nezavisno", "Kad bi vratili Kosovo mi ne bi znali šta bi snjime uradili pošteno"** itd.

Ovakvi narativi su značajni i zato što su otvoreno suprotstavljeni spomenutom narativu o pozivu na agresiju ili o povratku Kosova pod suverenitet Srbije vojnim metodama. Ni u jednom istraživačkom ciklusu do sad, narativ o realnosti nije figurirao u udelu od (čak) **39%**. S tim u vezi, transgresivni događaj hapšenja Marka Đurića od strane

kosovskih vlasti i policije nesumnjivo je "uzdrmao" javnu (onlajn) percepciju činjeničnog stanja u vezi sa statusom Kosova na srbijanskim društvenim mrežama. S tim u vezi, mnogi komentatori su otvoreno ulazili u svojevrsnu "polemiku" sa nosiocima onih sociopolitičkih stavova koji insistiraju na Kosovu kao neodvojivom delu Srbije. Jednostavno rečeno, čin hapšenja Marka Đurića je među mnogim korisnicima društvenih mreža u Srbiji bio ključni ili krunski dokaz nezavisnosti Republike Kosovo, i dovoljan razlog za relativno strastvene polemike koje karakterišu onlajn sferu društvenih mreža.

Zaključak

Na osnovu svega navedenog, moguće je ponuditi nekoliko ključnih zaključaka u vezi sa događajima povodom hapšenja Marka Đurića, odnosno u vezi sa reakcijama na to hapšenje na društvenim mrežama u Srbiji:

(1) Podaci sa društvenih mreža, a posebno sveprisutnost narativa o obmani, impliciraju da je **nivo poverenja u aktuelnu vlast u Srbiji na izuzetno niskom nivou**. Istovremeno, ova činjenica najčešće označava da je i nivo intersubjektivnog (međuljudskog) poverenja u širem srpskom društvu takođe relativno nizak. U pitanju je prvorazredni društveni problem, zato što je poverenje u društveni sistem (ili u društvene i političke institucije) među ključnim faktorima kada je reč i o podršci građana različitim sociopolitičkim inicijativama od strane neke demokratski izabrane vlasti, ali i kada je reč o sveukupnoj percepciji građana o njihovoj aktuelnoj društvenoj stvarnosti (i stvarnosti koja im se medijski servira).

Naime, društvo u kojem u toliko visokom udelu ne postoji poverenje u vlast, njenu iskrenost ili u njene aktivnosti i dominantne medijske izveštaje, jeste društvo koje se nalazi u značajnom društvenom problemu. Drugim rečima, **problem je ukoliko čak 83% komentatora na društvenim mrežama u Srbiji smatra da je hapšenje Marka Đurića zapravo bilo svojevrsna obmana, predstava ili zavera**, tj. manipulacija za javnost koja je iz političko-interesnih razloga organizovana od strane vlasti ili pak političke klase u Beogradu. Ovoliki nivo nepoverenja u "dobre namere" (demokratski izabrane) predstavničke vlasti zapravo dovodi u pitanje i same osnove demokratije u Srbiji, a ne samo problematiku mirnog rešavanja "kosovskog čvora" u budućnosti.

(2) Srpsko društvo se još jednom upadljivo (raz)otkriva kao jedno **duboko podeljeno** (koliko i **postkonfliktno i socijalno frustrirano**) društvo, iako su objedinjeni sentimente prema događajima oko Đurićevog hapšenja nesumnjivo i gotovo unisono negativni (**u udelu od čak 79%**). Ipak, na jednoj strani nalaze se individue koje otvoreno pozivaju na agresiju i na vojni sukob sa kosovskim Albancima (**17%** komentara), a na drugoj strani se nalaze individue koje pozivaju na prihvatanje realnosti kosovske nezavisnosti (**39%** komentara), i to neretko u ime mira, pomirenja, i (evropske) budućnosti Srbije. To jest, u ime izbegavanja sukoba i međuetničkih i regionalnih manipulacija iz prošlosti, a na koja su sećanja još uvek relativno sveža. Dakle, dok je jedan deo onlajn komentatora intenzifikovano pozivao na "rešavanje" ovog pitanja putem vojne agresije, drugi deo onlajn komentatora je u potrazi za istim "rešenjem" bio upućivao na "već viđenu" manipulativnu obmanu, ali i na realnost nezavisnosti Kosova koju je zatim neophodno "priznati" kao "realnost". S tim u vezi, od vlasti u Srbiji će zavisiti kojem delu srbijanske javnosti će se obratiti ili prikloniti, tj. koji deo percepcije građana Srbije će podržati u svojim budućim javnim politikama prema Kosovu.

(3) Činjenica da je čak 17% onlajn komentara **otvoreno pozivalo na vojnu intervenciju** Srbije na Kosovu, uz dodatnih 3% komentara koji su ukazivali i na ličnu ili personalnu spremnost komentatora za vojni ili agresivni angažman, jeste činjenica koja mora da upozorava. Ovi podaci upućuju na to da u srpskom društvu postoji značajan deo javnosti koja je spremna na to da javno podrži ili pozove na sukobe i rat, u jednom klasičnom ili standardnom postkonfliktnom kontekstu pozivanja i zahteva za ispravljanjem "istorijskih" i "geopolitičkih" nepravdi vojnim sredstvima.

(4) Reakcija vlasti u Srbiji na hapšenje i proterivanje Đurića mahom je **proizvela negativni povratni efekat** (tzv. *backfire effect*) u sociopolitičkom smislu. Pojednostavljeno rečeno, u pitanju je bila reakcija vlasti Republike Srbije koja se istoj zapravo "obila o glavu", bar kada je reč o komentarima na društvenim mrežama. Naime, navedeni neprijatni i

konfliktni događaji, i njihova oficijelna interpretacija od strane državnih zvaničnika, mahom su **proizveli negativan ili suprotan efekat od željenog**. Jer, niti je došlo do smirivanja regionalnih i međuetničkih tenzija (narrativ poziva na vojnu agresiju je porastao), niti je došlo do uvećane podrške za zvaničnu ili iskazanu državnu politiku o potrebi sporazumom ili "istorijskim" rešavanjem kosovskog pitanja (narrativ o obmani povodom kosovskog pitanja naglo je postao dominantan ili većinski). U tom smislu, smatramo da je neophodno jedno mnogo pažljivije i promišljenije reagovanje na ponašanje prištinskih vlasti ili na kosovsku problematiku u celini. Dakle, zvanična državna reakcija na hapšenje i proterivanje Marka Đurića ne samo što nije postigla željene efekte, već je proizvela efekte koji su dijametralno suprotni od verovatno priželjkivanih, u formi intenzifikovane negativne reakcije na javne politike predstavnika vlasti.

(5) Kao i u svakom dosadašnjem istraživačkom ciklusu do sad, demonstrirano je da su reakcije onlajn javnosti Srbije po pravilu **direktno uslovljene dnevno-političkim događajima i njihovim medijskim uokviravanjem**. To jest, da su dešavanja "na terenu", ili njihova formulacija u tradicionalnim ili mejnstrim medijima, direktno reflektovane u onlajn reakcijama korisnika društvenih mreža u Srbiji. Drugim rečima, internet javnost Srbije konformistički "refleksno" reaguje na poruke o "izdaji" nasuprot "realnosti", o "poniženju" nasuprot "pomirenju", ili o "ratu" nasuprot "miru", zato što se udeo pojedinih narativa direktno menja u skladu sa aktuelnim sociopolitičkim miljeom. Uostalom, mnogi prorežimski mediji ili tabloidi direktno su konceptualizovali navedene događaje kao svojevrsnu agresiju ili objavu rata od strane Kosova, a onlajn javnost u Srbiji je na takve konceptualizacije odgovorila korespondirajuće afektivnim i strastvenim reakcijama.

Ali, na drugoj strani, **ne sme se potceniti ni izvesni autonomni i kritički duh korisnika društvenih medija u Srbiji, a samim tim ni građana Srbije u celini**. Uprkos relativno spremnom dominantnom i politički poželjnom diskursu od strane vlasti (i uprkos vladajućoj političkoj propagandi) povodom hapšenja Marka Đurića u Kosovskoj Mitrovici, naše istraživanje je nedvosmisleno ukazalo i na sledeću činjenicu: **reakcije onlajn javnosti u Srbiji bile su mahom kritički, subverzivno, i gotovo buntovno orijentisane prema dominantnom političkom diskursu**, bilo u pravcu poziva na vojnu agresiju prema Kosovu, ili u pravcu priznanja realnosti kosovske nezavisnosti. I jedan i drugi narativ, iako impliciraju duboku i strukturnu podeljenost srpskog društva prema kosovskom pitanju, zapravo se suprotstavljaju zvaničnoj državnoj politici i njenoj političko-propagandnoj mašineriji. U tom smislu, suvislo je podsetiti i na čuvenu opasku da je "moguće lagati neke ljude sve vreme, ili sve ljude neko vreme, ali ne i sve ljude sve vreme".

Najzad, svi navedeni zaključci upućuju i na to da je od ključne važnosti svojevrsna **pacifikacija javnog diskursa u pogledu Kosova**. Dakle, na to da je izuzetno važno uokviravanje kosovske problematike u jedan realistički i racionalni diskurs, za koji ipak ima sluha u srpskoj (onlajn) javnosti, koja jeste sve informisanija i sve osetljivija na nadražaje iz medija i zvanične politike i diskursa.

Nosilac istraživanja i analitike: Centar za nove medije Liber

Autori: dr Svetlana Slijepčević, dr Aleksej Kišjuhas, Tatjana Vehovec
Stručni konsultant: Roman Vehovec

Istraživanje i rad na obradi podataka: tim CNM Liber
Dizajn elektronske publikacije: Kolegijum studio
Copyright: ©CNM Liber, 2018

Dozvoljeno je korišćenje rezultata istraživanja u celosti ili delimično, uz obavezno navođenje izvora

Više informacija: office@blogopen.rs

CNM
Liber

blogopen.rs
h8index.org
office@blogopen.rs
@blogopen